

УДК: 633.26658.155

ІВАНЕНКО Т.Я., кандидат економічних наук

Миколаївський державний аграрний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ ОБ'ЄМНИМИ КОРМАМИ ЧЕРЕЗ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ПОЛЬОВОГО КОРМОВИРОБНИЦТВА В РЕГІОНІ

Розглянуто шляхи усунення дефіциту високоякісних та дешевих об'ємних кормів для корів, що утримуються в господарствах населення Миколаївської області. Висвітлюється питання вибору більш ефективних кормових культур та певних видів кормів у їх оптимальному співвідношенні з метою досягнення збалансованості кормових раціонів, здешевлення кормів за рахунок збільшення продуктивності кормових угідь.

Ключові слова: молочне скотарство, польове кормовиробництво, об'ємні і високобілкові корми, посухо- та морозостійкі кормові культури.

Постановка проблеми. Значне скорочення виробництва молока у 2009 році порівняно з 2005 роком, як в цілому по Україні – на 15,4 %, так і на Миколаївщині, - на 22,1 %, пов'язане виключно зі скороченням поголів'я корів як у сільськогосподарських підприємствах - відповідно на 34,3 і 41,5 %, так і у господарствах населення – відповідно по Україні на 19,4 %, а на Миколаївщині - на 18,4 %. Скорочення дійного стада у господарствах населення на Миколаївщині обумовлене значним дефіцитом об'ємних кормів – сіна, сінажу, силосу, зелених кормів та ін. Зрозуміло, що зменшення виробництва молочної сировини обумовило стрімке підвищення цін на молоко та продукти його переробки. Останнє змушує нас усвідомити складність і вкрай велику актуальність швидкого відродження ефективного польового кормовиробництва.

Аналіз існуючих досліджень. Проблема формування раціонального і ефективно функціонуючого польового кормо виробництва, для України в цілому та окремо для її Півдня, як основи для відродження молочного скотарства, була і залишається актуальною й сьогодні. Окремі її аспекти розглядалися у наукових працях Бабіча А.О., Бурлаки Н.І., Варламової К.А.,

Гноєвого В.І., Карпенка М., Петриченка В.Ф., Подобєда Л.І., Топіхи І.Н. та інших вітчизняних учених.

Мета і завдання. Метою статті є доведення доцільності вирішення питань удосконалення польового кормовиробництва для гарантованого (навіть у посушливі роки) забезпечення корів в господарствах населення дешевими і високоякісними, збалансованими за перетравним протеїном, об'ємними кормами.

Результати досліджень та їх обговорення. В найближчі роки на Півдні України, і, особливо - у південно-західному степу Причорномор'я (де розташована досліджувана Миколаївська область) розв'язання проблеми зупинення спаду та подальшого нарощування виробництва молока в першу чергу залежить від забезпечення корів в достатній кількості дешевими об'ємними кормами (сіном, сінажем, силосом та зеленою масою та ін.) корів, що утримуються переважно у господарствах населення. Саме в них в останні роки вироблялося більше 90 % від загального по області обсягу виробництва молока. В той же час виробництво раніше згаданих видів кормів усіх категоріях господарств, і, особливо, - у сільськогосподарських підприємствах, зменшувалося випереджаючими темпами порівняно зі скороченням поголів'я корів.

Вирішення проблеми створення високоефективного польового кормовиробництва в умовах південно-західного степу Причорномор'я в першу чергу зумовлене оптимізацією структури кормового клину. На нашу думку, використання цього чинника є більш актуальним, тому що не пов'язане з великими додатковими фінансовими інвестиціями. Вибір більш ефективних кормових культур та певних видів кормів у їх оптимальному співвідношенні дозволяє за інших однакових умов значно збільшити виробництво кормів, досягти необхідної збалансованості кормових раціонів за окремими елементами поживних речовин, здешевити корми за рахунок збільшення продуктивності кормових угідь у цілому.

У світовому кормовому балансі 90 % усього кормового протеїну складає протеїн рослинного походження. Основні зернові корми біологічно неповноцінні, містять мало білка, до того ж він бідний за незамінними амінокислотами. Дослідження наукових установ НААНУ встановлено, що ефективність використання тваринами рослинного білка здебільшого залежить від амінокислотного складу: чим ближчий рослинний білок за складом до білка тварин, тим менше його потрібно для створення одиниці продукції тварин. Недостатність навіть однієї незамінної амінокислоти в кормі перешкоджає засвоєнню інших амінокислот для синтезу тваринного білка та призводить до їх розпаду і використанню лише для енергетичних цілей. Тому незбалансованість раціону за будь-якою незамінною амінокислотою призводить до зниження продуктивності корів, збільшення витрат кормів на виробництво одиниці продукції.

За даними Головного управління Держкомстату України в Миколаївській області, в цілому у 2009 році площа посівів кормових культур для одержання об'ємних кормів в усіх категоріях господарств зменшилася порівняно з 2005 роком на 36,9 тис. га, або на 44,6%. Найбільше зменшення посівів відбулося по таких культурах, як кормові баштанні та багаторічні трави на зелений корм – у 2,5 рази, кукурудза на силос и зелений корм та однорічні трави на сіно - у 2,1 рази. Питома вага господарств населення в загальному обсязі виробництва кормів за окремими кормовими культурами у 2009 році склала: кормові коренеплоди – 96,1%, кормові баштанні - 97,2%, однорічні трави на сіно – 92,7%, багаторічні трави на сіно – 72%. В цей же час в господарствах населення взагалі не висівалися однорічні та багаторічні трави на зелений корм. Питома вага посівів кукурудзи на силос и зелений корм в загальній площі посівів цієї культури склала 16,4%. Остання, на нашу думку, пояснюється тим, що у господарствах населення відсутні силосозбиральні комбайни та споруди для зберігання силосу [3].

Науковці НААНУ встановили, що від міцної кормової бази залежить розвиток тваринницьких галузей і продуктивність сільськогосподарської

худоби. Доведено, що на забезпечення життєвих функцій організму і тварин різного рівня продуктивності витрати поживних речовин кормів приблизно однакові (підтримуючий корм – 1 корм. од. на 100 кг живої ваги на добу). Корми, які згодуються тваринам більше підтримуючих, йдуть на підвищення продуктивності (це - так званий продуктивний корм). Ми впевнені, що для реалізації біологічного потенціалу корів дуже важливе значення має стале забезпечення худоби повноцінними кормами, збалансованими за протеїном і мінеральними речовинами в достатньої кількості.

У структурі посівного клину степової зони Півдня України сіяні кормові культури ще донедавна займали близько 30-35 % і забезпечували 90-95% валового виробництва кормів. Разом з цим, дефіцит кормового білка в раціонах сільськогосподарських тварин становив 15-30% .

Досвід передових господарств Криму та південних областей України свідчить, що у весняно-літній період зелені корми добре збалансовані за білком (часто вміст його перевищує оптимум), а у стійловий період року (листопад – березень місяці), на жаль, в раціоні його не вистачає. Результати чисельних досліджень свідчать, що за дефіциту 25 % перетравного протеїну в раціонах корів продуктивність їх скорочуються на 30 – 34 %, витрати кормів на одиницю продукції збільшуються в 1,3 – 1,5 рази, а її собівартість зростає у 2 – 2,5 рази, порівняно із збалансованими за білком раціонами годівлі тварин. Як правило, за наявного дефіциту протеїну відбуваються значні перевитрати найбільш цінних – концентрованих кормів [2].

Недоліком наявного балансу білка в тваринництві, в тому числі в молочному скотарстві, на думку багатьох фахівців, є й те, що за останні 10 – 15 років в ньому переважали низько- і середньопротеїнові джерела, які дозволяють досягти лише середньої продуктивності тварин за значного дефіциту високобілкових інгредієнтів, що необхідні для одержання достатньо високої їх продуктивності. Така ситуація створюється в стійловий період у групі об'ємних кормів за недостатньої кількості шротів, а також сіна, сінажу з багаторічних бобових трав за низької їх якості.

Дослідження наукових установ НААНУ свідчать, що уникнути дефіцит кормового білка (у звичайні роки він становить 20 – 25%, а в посушливі – зростає до 35 – 40 %), можливо за рахунок комплексу заходів: використання сіножатей та пасовищ; посівів багаторічних бобових трав (люцерни, лядвенцю, еспарцету); посівів злакових багаторічних трав (стоколосу, райграсу); однорічних зернобобових культур (гороху, сої, чини, нуту, вики) і однорічних злакових (суданської трави, сорго-суданкового гібриду); зернофуражних (ячменю, тритікале, сорго, проса, вівса); посівів олійних культур (сої, соняшнику, ріпаку); нових і малопоширених білкових кормових культур [2].

На нашу думку, стратегічним напрямом вдосконалення польового кормовиробництва має стати збільшення повноцінних посівів поширених бобових трав: люцерни посівної, еспарцету (піщаного, виколистого), буркуну білого і жовтого та інших, що містять багато білка, вітамінів, мінеральних речовин і широко використовуються у годівлі всіх видів тварин. Збільшення частки посівів бобових трав у структурі кормового клину допоможе в розв'язанні проблеми кормів і білків.

Основним джерелом рослинного білка є зернобобові та багаторічні бобові трави: горох, вика, люпин, соя, чина, нут, кормові боби, люцерна, еспарцет та інші. Порівняно з зерновими злаковими в насінні зернобобових у 1,5 рази більше білка, вони містять усі незамінні амінокислоти, необхідні для росту і розвитку тварин. Багаторічні трави мають найбільшу кормову цінність. За незначних витрат з них отримують різні види дешевих високобілкових кормів. До того ж, білок бобових майже в 10 разів дешевше білка злакових.

Як показали дослідження багатьох учених, однією з найбільш перспективних багаторічних кормових культур у посушливому степу північно-західного Причорномор'я є галега східна (або інша назва – козлятник східний). Вона відрізняється більш високою морозо- та посухостійкістю, тривалим використанням (від 4-5 до 8-10 років). Її кормова цінність залишається досить високою упродовж усього періоду вегетації, при цьому вона за скоростиглістю

випереджаючи інші кормові культури (наприклад, озиме жито та люцерну) на 16 – 24 дні.

Корми, виготовлені з вегетативної маси галеги, мають високу кормову і протеїнову поживність (1 ц зеленої маси містить 21 – 22 кормові одиниці). За наявності вітамінів галега випереджає люцерну на 10 – 15 %. З 1 гектару одержують до 15 ц протеїну і вміст його у кожній кормовій одиниці становить понад 150 г. При консервуванні для збереження поживних речовин головною метою є створення чистих технологій, наприклад, використання фітонцидного ефекту – дії рослини на небажану флору в сумішах галеги з гірчицею, або редькою чи райграсом однорічним.

Висновки. Призупинення скорочення поголів'я корів та нарощування обсягів виробництва молока в найближчі роки можливе за рахунок: усунення дефіциту об'ємних кормів для корів господарств населення; оптимізації структури посівів кормових культур; запровадження в польове кормо виробництво посухо- та морозостійких високобілкових кормових культур, які забезпечуватимуть корів як зеленими кормами, так і продуктами їх переробки (сіно, сінаж, силос та ін.)

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1.Петриченко В.Ф. Бобові культури і сталий розвиток агроєкосистеми / В.Ф.Петриченко, В.Ф.Камінський, В.П.Патика // Корми і кормовиробництво.- 2003.- Вип. 51.- С. 3 – 6.

2.Подобєд Л.І. Кормовиробництво на Півдні України / Л.І.Подобєд // Пропозиція. 2004.- № 4. – С.38-42.

3.Рослинництво Миколаївщини у 2009 році: статистичний збірник/Головне управління статистики у Миколаївській області.- Миколаїв, 2010.- 317 с.

Обеспечение хозяйств населения объемным кормом через создание эффективного полевого кормопроизводства в регионе

Т.Я.Иваненко

Рассмотрены пути устранения дефицита высококачественных и дешевых объемных кормов для коров, которые содержатся в хозяйствах населения Николаевской области. Освещается вопрос выбора наиболее эффективных кормовых культур и некоторых видов корма в их

оптимальном соотношении с целью сбалансирования кормовых рационов за счет повышения продуктивности кормовых угодий.

Ключевые слова: молочное скотоводство, полевое кормопроизводство, объемные и высокобелковые корма, засухо- и морозоустойчивые культуры.

Ensuring household food bulk of the population through the establishment of an effective field fodder production in the region

T.Ivanenko

In the article there were considered the ways of elimination deficit of high qualified and cheap high-bulk coarse fodder for cows, growing in the farms of Mykolayiv region. The problem of selecting the best forage crops and some types of feed in their optimal ratio to balance feed rations by increasing the productivity of gracing lands is eliminated in this research paper.

Key words: Dairy cattle breeding, field fodder, high-protein green crops.